

LUCIAN BLAGA PASĂREA MĂIASTRĂ

- câteva adnotări -

I. **Blaga și Brancuși - afinități și relații:** prioritățile și relațiile dintre cele două genii ale spiritului românesc pot fi ordonate în următoarele propoziții: aceeași profundă și permanentă propensiune spre arhaic și tot ceea ce rezultă de aici; opera lor de o puternică originalitate este deschizătoare de noi drumuri liricii ei, respectiv, sculpturii autohtone, în același timp ne înscrie fără tăgadă pe orbita universalității; modernitatea creației celor doi creatori se încadrează în noul stil, în expresionism; amândoi artiștii au avut înclinația spre exprimarea aforistică a ideilor.

Blaga a avut o permanentă admirație superlativă (!) față de opera lui Brâncuși. Blaga se numără printre primii care subliniază valoarea universală a creațiilor brâncușiene și rolul ei de excepție în deschiderea modernă, înnoitoare a secolului XX.

Textele blagiene despre Brâncuși pot fi consultate în Constantin Brâncuși în „Patria” – 1923, reprodus în Lucian Blaga – Ceasornicul de nisip – 1973, Editura Dacia, Cluj, în Probleme estetice (1924), Fetele unui veac (1926), Ferestre colorate (1926), Discobolul (1945), Trilogia valorilor (1946).

II. **Motivul păsării în lirica lui Blaga** Motivul păsării ia înfățișare concretă în câteva poeme: *Din cer a venit un cântec de lebedă; Păsărea sfântă; Sta în codru fără slavă; Corbul; Ciocârlia; Pasărea U; Balada mierlei; Porumba; Cuib de rândunică*. O primă observație: pasărea blagiană e un simbol – metaforă polisemantică. A doua observație: cu câteva excepții, motivul păsării se încadrează în tema zborului, aspirația spre absolut. Pasărea are la Blaga o semnificație orfică. Transcendentul și orfismul sunt sugerate de titlu. Polisemantismul contextual al simbolului păsării poate fi «însumat»: pasărea – simbol al destinului uman.

III. **Aspecte ale genezei** Afinitățile, admirația și cunoașterea creațiilor brâncușiene l-au condus pe Blaga spre convingerea că cel plecat din Hobița la Paris ilustrează în mod elocvent «noul stil». Din acest complex de idei și sentimente se zămislește bijuteria lirică *Pasărea sfântă*, publicată în „Gândirea” nr 1, 1926 și inclusă în volumul de versuri Lauda somnului (1929), dar nu înainte de „stilizări” pentru ca versurile să exprime mai convingător-poetic « imaginea-concept »: **pasărea-idee**.

Ideile și trăirile sufletești circulă „subteran” prin opera blagiană (poezie, filosofie, dramaturgie) așa că putem risca afirmația echivalenței poetico-filosofice dintre **pasărea idee** și **satul-idee**. În această idee putem menționa cugetarea din Discobolul: „sculptorul Brâncuși a încercat să reducă la forme și linii ultime o pasăre și a creat o stranie divinitate a extazului”. Pasărea-idee și satul-idee au în comun un substrat metafizic și mărturisesc năzuința spre arhietipal.

IV. **Aspecte ale structurii lexico-morfosintactice a strofelor S1** – o propoziție cu un echilibru între grupul nominal și grupul verbal; **S2** – o frază din două propoziții coordonate și o propoziție, cu același echilibru între grupul nominal și cel verbal. **S3** – are o structură lexico-morfosintactică oarecum aparte. Strofa este o interogație. Primul vers este construit din două interogative. Versurile 3, 4 și 5 formează o propoziție prin ceea ce

s-ar putea numi, printr-un termen lansat de Vianu, grefă metaforică. În ansamblu strofa este «portretul» păsării. Prin urmare predomină grupul nominal. Strofa este centrul textului. *S4* și *S5* se mențin în vecinătatea portretului, dar de data aceasta poetul dezvoltă dimensiunea metafizică. Se revine la echilibru morfosintactic și lexical. Stilizarea atinge cote înalte încât metaforele devin aproape ermetice, pentru o primă lectură. La o lectură nouă contextualizată [vezi II] ermetismul se atenuează. Ne paște o capcană: excesul de decodare discursivă ne poate înstrăina de vraja versului blagian, de vraja misterului. *S6* formulează dimensiunea ontologic-metafizică a poeziei: ființa umană pentru a fi ființă umană – regn superior – trebuie să rămână în orizontul misterului pentru revelare.

Pasărea sfântă e o *sumă* a unor motive poetice recurente în poezia lui Blaga: vânt, orion (stea); lăcrimând (lacrimă); înalt; fund de mare; foc solar; întâiele opere; pădure; Pasăre; clopot; potir; somnul; cântec; enigme; spaima; povești; somnul; maci (floare); pământ; oseminte; lumina; ochii; zborul; văzduh; amiezi; ghicești (nu presimți); mistere.

V. «**Geografie mitologică**» În studiul său Lucian Blaga – univers liric (1981), Ion Pop afirmă că „Poezia exemplifică logica mitică a viziunii lui Blaga” și „Deplin edificatoare pentru «obsesia modelatoare» blagiană este «Pasărea sfântă» [...] simbol în egală măsură a înaltului și adâncului [...] pasărea sfântă descrie, prin zborul ei supra- și sub- mundan, același arc- boltă integrator. Ea e în ordine metafizică, un «potir fără toarte» [receptacol deci al stelarei lumini, «lăcrimate» de «geometria înaltă și sfântă» a Orionului], dar și «cântec de aur rotind» peste spaima noastră de enigme moarte” (p.119)

Din conjuncția adâncului cu înaltul rezultă echilibru, un spațiu totalizator armonios și ocrotitor.

Pasărea sfântă e o poezie a spațiului în care se anulează opozițiile de toate nuanțele. Cum e posibilă această anulare a opozițiilor? Pentru că poetul crede în posibilitatea comunicării între pământ și cer, între imanent și transcendent.

VI. **Câteva aspecte ale structurii și ale stilului.** E de reținut construcția simetrică a textului. Ea sugerează ideea de dor după transcendență. Poezia începe cu imaginea tutelării cosmice și se încheie cu aceeași idee. În structura de adâncime a poemului pot fi identificate două planuri: primul cosmologic, celălalt ontologic.

Principiul estetic care guvernează textul este stilizarea. E ilustrativă strofa trei. O altă caracteristică a versurilor este construcția eliptică care înseamnă esențializare – stilizarea specifică expresionismului. Mai e de subliniat fericita coincidență semantică și formală între pasărea brâncușiană și versul blagian. Ambele realizează sinteza între materie și spirit [făptură și cântec].

Sub aspect stilistic textul e construit dintr-o rețea de metafore (și simboluri) în binom. Binomul nu înseamnă în acest text opoziție. Din conjuncția termenilor se naște unitatea.

Pentru semnificațiile poeziei atenție deosebită trebuie acordată următoarelor sintagme metaforice: „maci negrii de sub pământ”; „Orionul te binecuvântează”; „Fosforul cojit de pe vechi oseminte/ne pare lumina din ochii tai verzi”; „iarba cerului” (metaforă plasticizantă). Să mai reținem un vers cu rezonanțe eminesciene „cântec de aur rotind”.

VII. Posibile concluzii Blaga transpune în versuri actul contemplării sculpturii lui Brâncuși.

Punctul inițial, de pornire: admirația pentru opera lui Brâncuși. Punctul final, de sosire – un mit. Cum are loc transferul, «trecerea»? Prin personanță, «numele» din incoștientul creator al poetului împing admirația pentru opera lui Brâncuși dincolo, spre autodefinire și autosituare în zăriștea misterului.

Poezia poate fi citită și ca o ars poetica. Pasărea sfântă id est poezia este purtătoare de revelație. Poezia – pasărea e latentă, posibilitate nelimitată. Poezia trebuie să păstreze un rest ... de mister. „Din văzduhul boltitelor tale amiezi/ ghicești în adâncuri toate misterele./ Înălță-te fără sfârșit / dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi”.